Andrzej Kozłowski

Uniwersytet Łódzki

Wybory parlamentarne w Gruzji w 2012 roku – przełomowy moment w historii tego kraju?

Gruzja do 2003 roku była niczym niewyróżniającą się republiką postsowietką, o autorytarnym stylu rządów, promowanych przez byłego ministra spraw zagranicznych Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich (ZSRR) Eduarda Szewardnadze¹. Sytuacja wewnętrzna w państwie zmieniła się wraz z nadejściem „rewolucji róż”², w wyniku której do władzy doszedł młody, charyzmatyczny, wykształcony na Zachodzie Micheil Saakaszwili.

Wybory w 2004 roku i wysokie poparcie narodu (96%) oraz promowana przez nowego prezydenta polityka, zwiastowały zmianę kursu Gruzji i jej zwrot ku Zachodowi³. Jedną z pierwszych reform było zwiększenie kompetencji prezydenta, kosztem innych instytucji. Przeciwnicy Saakaszwilego oskarżali go o dyktatorskie praktyki, jednak sukcesy w modernizacji kraju, a w szczególności efektywna walka z korupcją, maskowały problemy związane z nadużyciem władzy⁴. Dopiero w 2007 roku, kiedy Saakaszwili w brutalny sposób stłumił protesty opozycji, świat zareagował. Gruziński prezydent w odpowiedzi zorganizował przedterminowe wybory, w których po raz kolejny odniósł sukces, zdobywając poparcie ponad 50% wybor-

¹ Wojciech Materski, *Gruzja*, Warszawa 2000, s. 260-265. Szerzej na temat historii Gruzji patrz: Andrzej Furier, *Droga Gruzji do niepodległości*, Poznań 2000.

² Rewolucja Róż – pokojowe protesty, które rozpoczęły się po sfałszowaniu wyborów parlamentarnych w 2003. Doprowadziły one do obalenia prezydenta Eduarda Szewardnadze. Nazwa wzięła się od kwiatów trzymanyh przez opozycjonistów wkraczających do parlamentu. Szerzej na ten temat patrz: Charles H. Fairbanks Jr., *Georgia's Rose Revolution*, „Journal of Democracy” No. 2 Vol. 15 No. 2, April 2004.; Dan Jakopovich, *The 2003 Rose Revolution*, „Debatte” Vol. 15 No. 2, August 2007.

³ Charles King, *A Rose Among Thorns. Georgia Makes Good*, „Foreign Affairs” Vol. 83 No. 2, March/April 2004, s. 13-18.

⁴ Charles Kupchan, *Sukhumi Dispatch Wilted Rose*, „The New Republic”, 06.02.2006.

ców⁵. W 2008 roku doszło do wydarzenia, które miało znaczący wpływ na sytuację na Kaukazie, ale również odegrało ważną rolę w wewnętrznej rozgrywce politycznej w Gruzji. Wojna, która wybuchła na początku sierpnia 2008 roku, przysporzyła gruzińskiemu prezydentowi wielu przeciwników, oskarżających go o nieodpowiedzialną politykę, która sprowokowała Rosję do interwencji. W wyniku konfliktu, utracono panowanie nad Abchazją i Osetią Południową, które ogłosiły niepodległość⁶. Rezultatem wojny było wzmożenie represji w stosunku do opozycji oraz kolejne brutalne stłumienie jej protestów w 2009 i 2011 roku. Po wojnie, osoby, które krytkowały politykę Saakaszwilego, były oskarżane o antyrządową działalność i posądzano je o współpracę z Moskwą. Atmosferę tą skutecznie podsycala Rosja.

Po rewolucji Gruzja była państwem, w którym władza spoczywała w rękach prezydenta. Zmianę przyniosła poprawka do konstytucji z 2010 roku, która zwiększyła kompetencje premiera. Do jego kompetencji należy m.in. prawo nominowania wszystkich ministrów, wcześniej tylko minister spraw wewnętrznych i obrony był powoływany przez premiera⁷.

Zmiany w konstytucji dotyczyły również władzy ustawodawczej. Według nowego prawa, w parlamencie zasiadło 150 posłów, wybieranych na 4 lata (ordynacja mieszana: 77 osób z systemu proporcjonalnego, a 73 z większościowego). Komisja Wenecka skrytykowała Gruzję za zbyt dużą różnicę w liczbie wyborców w danych okręgach. Wahala się ona od 6 tysięcy w Tsageri do 140 tysięcy w Kutaisi. Takie rozłożenie głosów, miało ułatwić odniesienie zwycięstwa przez rządzącą partię⁸. W ramach nowego prawa wyborczego, partie musiały uzyskać, co najmniej 5% głosów, żeby przekroczyć próg wyborczy. Kandydaci w wyborach większościowych, poparcie na poziomie 30%, w przeciwnym razie odbywa się druga tura, w której biorą udział 2 osoby z największą liczbą głosów. Do odrzucenia prezydenc-

⁵ Svante E. Cornell, Johanna Popjanevski, Niklas Nilsson, *Learning from Georgia's Crisis: Implications and Recommendations*, Central Asia-Caucasus & Silk Road Studies Program, December 2007, p. 1-6.

⁶Wśród prac wydanych w języku polskim wojnę gruzińską opisują: Ronald D. Asmus, *Mała Wojna, która wstrząsnęła światem. Gruzja, Rosja i przyszłość Zachodu*, Warszawa 2010.; Radosław Grodzki, *Wojna gruzińsko-rosyjska 2008 r. Przyczyny-przebieg-skutki*, Zakrzewo 2009.

⁷ J. Nichol, *Georgia [Republic]: Recent Developments and U.S. Interests*, "Congressional Research Service", 23.09.2010, s. 2.

⁸ *European Commission For Democracy Through Law (Venice Commission) And OSCE Office For Democratic Institutions And Human Rights (Osce/Odihr). Joint Opinion On The Draft Election Code Of Georgia*, 19.12.2011, [www.venice.coe.int/webforms/documents/CDL-AD\(2011\)043-e.aspx](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/CDL-AD(2011)043-e.aspx), data dostępu 16.02.2013.

kiego weta, potrzeba było 3/5 głosów, czyli 90, a do wszczęcia procedury *impeachmentu* 100. Nowe regulacje zmniejszyły rolę prezydenta, który utracił prawo inicjatywy ustawodawczej i decydujący głos w polityce zagranicznej⁹.

Poprawki wprowadzone do konstytucji zmieniły system z prezydenckiego na parlamentarno-gabinetowy, jednakże nie spowodowały zmniejszenia dysproporcji pomiędzy poszczególnymi ośrodkami władzy. Nowy system, w swoich zamierzeniach miał być podobny do modelu kanclerskiego z Niemiec¹⁰.

Ważna była również reforma prawa wyborczego z grudnia 2011 roku, która dawała możliwość wzięcia udziału w głosowaniu wybranym więźniom (tylko tym, którzy popełnili wykroczenia), jak również dopuszczała do wyborów kandydatów niezależnych, pierwszy raz w historii Gruzji¹¹.

Przystępując do wyborów parlamentarnych w 2012 roku, partia Saakaszwilego była w najgorszej sytuacji od „rewolucji róż”. Reforma wyborcza z 2010 roku spowodowała zmianę z systemu prezydenckiego, na system parlamentarno-gabinetowy, znacznie ograniczając kompetencje głowy państwa na rzecz premiera. Zmiany te weszły w życie w 2013 roku. Zabieg został wykonany z powodu nacisku państw zachodnich, które krytkowały nadmiernie rozbudowane kompetencje prezydenta. Istotną motywacją, kryjącą się za zmianami było też umożliwienie sprawowania władzy, przez Saakaszwilego, po zakończeniu jego drugiej i ostatniej kadencji na stanowisku prezydenta¹². Wybory z 2012 roku miały zadecydować, kto będzie rządził Gruzją przez najbliższe lata i odpowiedzieć na pytanie, odośnie drogi, którą ma podążać kraj. Ich przebieg miał dać odpowiedź na pytanie o przywiązanie obozu rządzącego do demokracji oraz o sprawność, bezstronność instytucji oraz mechanizmów państwowych. Wybory stanowiły też swoisty test poparcia dla Saakaszwilego¹³.

⁹Key Points of Newly Adopted Constitution, www.civil.ge/eng/article.php?id=22757, data dostępu 14.02.2013.

¹⁰ P. A. Maciążek, *Gruzja: System kanclerski?*, www.geopolityka.org/index.php?option=com_content&view=article&id=610%3Agruzja-system-kanclerski&catid=40%3Akomentarze&Itemid=56&lang=pl, data dostępu 14.02.2013.

¹¹ International Election Observation, Georgia – Parliamentary Elections, 1 October 2012. Statement of Preliminary Findings and Conclusions, s. 4.

¹² M. Matusiak, *Reforma konstytucyjna w Gruzji: zmieniać, aby zachować?*, www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2010-10-20/reforma-konstytucyjna-w-gruzji-zmieniac-aby-zachowac, data dostępu 14.02.2013.

¹³ Więcej na ten temat patrz: S. F. Starr, S. E. Cornell, *The Baku-Tbilisi-Ceyhan Pipeline: Oil Window to the West*, Central Asia-Caucasus Institute Silk Road Studies Program.

Wyборы parlamentarne miały być „papierkiem lakmusowym” gruzińskiej demokracji, potwierdzić kurs obrany przez ten kraj od czasu „rewolucji róż”. Przeprowadzenie transparentnej, zgodnej z zachodnimi standardami elekcji, mogłoby doprowadzić do sytuacji, w której Gruzja zostałaby sztandarowym przykładem dla innych państw regionu. Wreszcie wybory przeprowadzone w demokratyczny sposób, zbliżyłyby Gruzję do Unii Europejskiej i NATO, czyli dwóch instytucji, które zajmują w polityce zagranicznej tego kaukaskiego kraju nadrzędne miejsce¹⁴. Fakt ten został podkreślony podczas wizyty amerykańskiej sekretarz stanu Hillary Clinton, która powiedziała, że „najlepszym sposobem na zapewnienie Gruzji bezpieczeństwa, dobrobytu i międzynarodowego prestiżu jest przeprowadzenie wolnych, w pełni demokratycznych wyborów”¹⁵. Wielu przywódców światowych uzależniało dalszą współpracę z Gruzją od sposobu przeprowadzenia wyborów¹⁶.

Do wyborów parlamentarnych w 2012 roku przystąpiło 14 partii politycznych i 2 bloki wyborcze. Faktyczną rolę odegrały tylko Zjednoczony Ruch Narodowy i Gruziańskie Marzenie, które zostaną opisane poniżej¹⁷.

Zjednoczony Ruch Narodowy – centroprawicowa partia założona przez Micheila Saakaszwilego, w 2001 roku. W wyborach z 2008 roku odniosła zwycięstwo, zdobywając 119 ze 150 miejsc w parlamencie. Oficjalnym liderem partii był David Bakradze, przewodniczący gruzińskiego parlamentu. Partia ta w swoim programie wyborczym skupiała się na podkreślaniu sukcesu ekonomicznego ostatnich 8 lat oraz obiecywała dalsze inwestycje m.in. w turystykę, hydroelektrownię oraz budowę nowych dróg. Nie obyło się bez czysto populistycznych zapowiedzi, jak *vouchery* dla gruzińskich rodzin warte 600 dolarów, podwyższenie minimalnych emerytur, reformy systemu zdrowotnego oraz wprowadzenia powszechnych ubezpieczeń społecznych. Polityka zagraniczna partii miała być kontynuowana z silnym naciskiem na integrację z NATO i Unią Europejską, a w relacjach z Rosją nie przewidywano poprawy¹⁸.

¹⁴ N. Nilsson, *Georgia's Parliamentary Elections: Another Litmus Test of Democratic Progress*, www.cacianalyst.org/?q=node/5839, data dostępu 14.02.2013.

¹⁵ *Remarks With Georgian President Mikheil Saakashvili*, www.state.gov/secretary/rm/2012/06/191818.htm, data dostępu 14.02.2013.

¹⁶ J. Nichol, *Georgia's October 2012 Legislative Election: Outcome and Implications*, Congressional Research Service 7-5700, s. 1.

¹⁷ J. Nichol, *op. cit.*

¹⁸ T. de Waal, *A Crucial Election in Georgia*, www.carnegieendowment.org/2012/09/11/crucial-election-in-georgia/drlp, data dostępu 14.02.2013.

Gruzińskie Marzenie – koalicja sześciu opozycyjnych partii, założona przez najbogatszego Gruzina Bidżina Iwaniszwilię, pod koniec kwietnia 2012 roku. Swoją nazwę wzięła od piosenki syna założyciela. W skład Gruzińskiego Marzenia wchodziły: Gruzińskie Marzenie - Demokratyczna Gruzja - własna partia Iwaniszwilię, liberalna Partia Republikańska, prozachodnia partia Wolni Demokraci, populistyczna partia Forum Narodowe, która składała się w dużej mierze z polityków byłego reżimu Szewardnadze, nacjonalistyczna Partia Konserwatywna, chcąca wrócić do polityki prowadzonej przez pierwszego gruzińskiego prezydenta Zwiada Gamsachurdii oraz pro-przemysłowa partia o nazwie Przemysł Ocali Gruzję. Iwaniszwiliemu udało się pozyskać wielu znanych Gruzinów m.in. mistrza szachowego Zuraba Azmaiparaszwilię, byłego piłkarza Kaka Kaladze, pisarza Gurama Odiszaria czy prawnika Guguli Magradze. Wiele osób, które weszły w skład Gruzińskiego Marzenia miało bogate doświadczenie dyplomatyczne i wyrobioną markę na Zachodzie, co niewątpliwie pomogło koalicji skupionej wokół Iwaniszwilię poprawić swój wizerunek w Europie i Stanach Zjednoczonych¹⁹.

Program wyborczy koalicji był bardzo ogólny i populistyczny. Skupiono się w nim na czterech dziedzinach wewnętrznych (praca, edukacja, ochrona zdrowia, rolnictwo) i zapowiedziano przeprowadzenie stosownych reform m.in. zrównoważenie siły wykonawczej, odpolitycznienie wymiaru sprawiedliwości, zagwarantowanie wolności mediów. Za cel postawiono sobie m.in. zerwanie z niedemokratyczną polityką prezydenta. W polityce zagranicznej, Iwaniszwili zapowiedział kontynuowanie pro-zachodniego kursu, ale jednocześnie podkreślał konieczność zmiany relacji z Rosją na bardziej pragmatyczne. Zapowiedział wznowienie eksportu produktów do północnego sąsiada Gruzji, jak również porozumienie z Abchazją i Południową Osetią²⁰. Warto odnotować znaczne różnice na tym polu, które występowały w koalicji, gdzie część polityków, na czele z byłym ambasadorem Gruzji przy ONZ Iraklim Ałasaniom była gorącym zwolennikiem przystąpienia do NATO, z drugiej strony osoby skupione wokół gruzińskiego przedsiębiorcy Gogiego Topadze sprzeciwiały się temu pomysłowi²¹.

¹⁹ L. Mitchel, *What's Next for Georgia? The End of the Rose Revolution*, "World Affairs", January/February 2013, s. 79.

²⁰ D. N. Jensen, *Crossfire: Georgia Votes*, "VOA Russian Service", 27.09.2012.

²¹ V. Socor, "Georgian Dream" Attack Georgia's NATO Mission in Afghanistan, www.jamestown.org/programs/edm/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=39074&cHash=24a1fa01751a4ae5b20635b31976fe2c, data dostępu 17.02.2013.

Gruzińskie Marzenie, składające się z 6 koalicjantów, o tak różnorodnych programach politycznych, mogło istnieć tylko dzięki dwóm elementom: olbrzymim pieniądзом Iwaniszwilego oraz wspólnej niechęci do gruzińskiego prezydenta. Jednym ze sztandarowych haseł koalicji Gruzińskie Marzenie było „Gruzja bez Saakaszwilego”, bliźniaczo podobne do sloganu opozycji, z czasów „rewolucji róż” – „Gruzja bez Szewardnadzego”²².

Również osoba założyciela Gruzińskiego Marzenia, wzbudzała wiele kontrowersji. Iwaniszwili dorobił się swoich pieniędzy, prowadząc biznes w Rosji. Z tego też powodu, pojawiło się wiele oskarżeń pod jego adresem, wysuwanych przez zwolenników Saakaszwilego, że jest rosyjskim agentem i ma zamiar zwasalizować Gruzję. W celu ukrócenia tych oskarżeń, zakończył on wszystkie swoje interesy prowadzone w Rosji²³.

Warto odnotować, fakt, że Iwaniszwili do 2008 roku popierał działania swojego przeciwnika, nie angażował się w życie polityczne, za to prowadził działalność filantropijną. Dopiero błędy popełnione przez Saakaszwilego podczas wojny rosyjsko-gruzińskiej sprawiły, że zdecydował się zaangażować w politykę. Jego zdaniem kraj zmierzał w złym kierunku, a obecny przywódca tylko pogarszał sytuację. W 2012 roku przed wyborami, jego majątek był szacowany na 8,4 miliarda dolarów, co stanowiło połowę budżetu Gruzji²⁴.

Przystępując do wyborów w 2012 roku, partia Saakaszwilego miała na swoim koncie wiele sukcesów, takich jak skuteczna walka z korupcją oraz nadużyciami popełnianymi przez policję. Z drugiej jednak strony, wojna z 2008 roku spowodowała nasilenie się autokratycznych zapędów oraz prześladowań opozycji. Wraz z dominacją mediów należących do władzy oraz niezbyt przejrzystym systemem podejmowania decyzji politycznych, wywoływało to coraz większą niechęć i frustrację Gruzinów²⁵. Dodatkowym problemem dla Zjednoczonego Ruchu Narodowego był fakt, że po raz pierwszy opozycja szła do wyborów zjednoczona i zdeterminowana, żeby odsunąć Saakaszwilego od władzy.

Jedną z najbardziej kontrowersyjnych spraw, na początku kampanii wyborczej, była kwestia obywatelstwa Iwaniszwilego. W 2011 roku, decyzją Sądu

²² W. Wojtasiewicz, „*Ruski agent*” czy „*Nowy mesjasz Gruzji*”, www.new.org.pl/2012-09-05,rusk_agent_mesjasz_gruzinski.html, data dostępu 14.02.2013.

²³ *Who Is Bidzina Ivanishvili?*, www.theatlantic.com/international/archive/2012/10/who-is-bidzina-ivanishvili/263136/, data dostępu 17.02.2013.

²⁴ W. Wojtasiewicz, *op. cit.*

²⁵ N. Nilsson, *op. cit.*

Najwyższego, został mu odebrany gruziński paszport. Powodem takiego postępowania było jednocześnie posiadanie przez lidera Gruzjińskiego Marzenia obywatelstwa francuskiego i rosyjskiego. Decyzja najwyższego organu gruzińskiego sądownictwa spowodowała, że Iwaniszwili nie mógł wystartować w wyborach parlamentarnych²⁶. Sam miliardier oskarżał władzę, że w ten niedemokratyczny sposób chcą go pozbawić możliwości walki o miejsce w gruzińskim parlamencie. Obóz rządzący poszedł jednak na rękę milionerowi i wprowadził poprawkę, która umożliwiała kandydowanie osobom z paszportem krajów Unii Europejskiej, które zamieszkiwały na terytorium Gruzji co najmniej 5 lat. Jednak lider Gruzjińskiego Marzenia odmówił wykorzystania tego kruczka prawnego²⁷. Obywatelstwo Iwaniszwiliego zostało mu zwrócone po wyborach²⁸. Inną próbą zaszkodzenia Gruzjińskiemu Marzeniu, było uchwalenie aktu legislacyjnego o finansowaniu partii, który zmniejszał ilość pieniędzy, jaką osoby prywatne mogły przeznaczyć na ugrupowania polityczne. Prawo to spotkało się z krytyką tak w kraju jak i zagranicą²⁹. Z tego powodu, Iwaniszwili został wielokrotnie ukarany finansowo za nielegalne wspieranie własnego ugrupowania³⁰.

Kampania wyborcza była niezwykle spolaryzowana i obfitowała w brutalne ataki personalne, prowadzone przez obie partie. Nie brakowało również aktów przemocy. Cała atmosfera wyborcza była bardzo napięta, stworzono sytuację, w której głosowanie miało mieć decydujący wpływ na przyszłość Gruzji. Zwolennicy Gruzjińskiego Marzenia straszili despotyzmem Saakaszwilego i przedstawiali jego rządy, jako niedemokratyczne i łamiące prawa człowieka. Krytykowano prezydenta za złą sytuację materialną społeczeństwa, arogancję, oderwanie od rzeczywistości, represyjność aparatu bezpieczeństwa. Wygrana partii rządzącej miała oznaczać zgubę dla Gruzji i być konsolidacją autorytarnego reżimu³¹. Przedstawiciele obozu władzy prowadzili kampanie propagandową oskarżając Iwaniszwiliego o bliskie

²⁶ *Ivanishvili and the rules of Georgian citizenship*, www.europeanvoice.com/article/imported/ivanishvili-and-the-rules-of-georgian-citizenship/75248.aspx, data dostępu 17.02.2013.

²⁷ J. Popjanewski, *Georgia's Parliamentary Elections: Legal And Political Implications*, www.cacianalyst.org/?q=node/5850, data dostępu 14.02.2013.

²⁸ H. Bedwell, *Georgia President Restores Vote Winner Ivanishvili's Citizenship*, www.bloomberg.com/news/2012-10-16/georgia-president-restores-vote-winner-ivanishvili-s-citizenship.html, data dostępu 16.02.2013.

²⁹ J. Nichol, *op. cit.*, s. 4.

³⁰ I. Plusa, *Gruzja po wyborach*, www.stosunkimiedzynarodowe.pl/gruzja-po-wyborach, data dostępu 16.02.2013.

³¹ M. Matusiak, *Gruzjińskie wybory. Między silnym państwem a demokracją*, „Punkt Widzenia” nr 29, Ośrodek Studiów Wschodnich, s. 24.

związki z Rosją. Tego rodzaju komentarze szczególnie zwielokrotniły się, kiedy przywódca Gruzińskiego Marzenia odmówił potępienia Vladimira Putina, za decyzję o ataku na Gruzję. Wybór Iwaniszwiliego miał stanowić poddanie kraju pod rosyjską dominację i koniec drogi obranej w 2003 roku³².

Rządząca koalicja wykorzystywała przewagę, która wynikała z monopolu medialnego i emitowała materiały, w których wskazywała na wewnętrzne podziały w koalicji Iwaniszwiliego. Telewizja to w końcu główne źródło informacji dla ponad 80% Gruzynów i wydawać by się mogło, że kampania propagandowa prowadzona przez prorządowe stacje, przyniesie powodzenie³³. Członków Gruzińskiego Marzenia oskarżano o korumpowanie policji oraz związki ze światem przestępczym. Jakiegokolwiek kwestie merytoryczne, związane z programami kandydatów bardzo szybko zeszły na drugi plan. Co więcej wybory, mimo iż odbywały się między partiami politycznym, zostały spersonalizowane i walka toczyła się nie między Gruzińskim Marzeniem, a Zjednoczonym Ruchem Narodowym, a pomiędzy Micheilem Saakaszwilim i Bidżiną Iwaniszwilim³⁴.

Niewątpliwie najważniejszym wydarzeniem podczas kampanii wyborczej, było upublicznienie nagrań wideo z gruzińskiego więzienia (2 tygodnie przed wyborami), na których widać poniżające traktowanie przez strażników, przetrzymywanych tam osób. Publikacja materiałów, doprowadziła do olbrzymich protestów, skierowanych przeciwko rządzącym. Pojawiły się transparenty z napisami „Nie torturom”, „Wasza demokracja boli”, „System musi upaść”. W swojej początkowej reakcji, Saakaszwili próbował udowodnić, że film ten został zmontowany przez opozycję i pokazuje nieprawdzie obrazy. Jednakże, bardzo szybko zdano sobie sprawę, że problem jest dużo poważniejszy i konieczna jest zupełnie inna reakcja. Prezydent w publicznym wystąpieniu, wziął na swoje barki odpowiedzialność za wydarzenia, obiecał ukarać winnych zaniedbań oraz zreformować system więziennictwa. Po tej aferze, Khatuna Kalmakhelidze, minister do spraw więziennictwa, podała się do dymisji. Afera ta, potwierdziła oskarżenia opozycji, o autokratyczne zapędy Saakaszwilego oraz jego postępowanie, zgodne z zasadą, że cel uświęca

³² D. N. Jensen, *Georgia Election Surprise: The End of the Saakashvili Era?*, „VOA Russian Service, Crossfire”, 24.10.2012.

³³ TV sector remains dominated by politics ahead of Parliamentary elections, www.transparency.ge/en/television-landscape, data dostępu 17.02.2013.

³⁴ J. Tucke, *Post-Election Report: 2012 Georgian Parliamentary Election*, www.themonkeycage.org/blog/2012/10/02/post-election-report-2012-georgian-parliamentary-election/, data dostępu 17.02.2013.

środki³⁵. Bardzo szybko pojawiły się spekulacje, jakoby film był gotowy od dawna, a został ujawniony przed wyborami, żeby zaszkodzić obozowi władzy. Po wyborach, wersja ta została potwierdzona przez gruzińską dziennikarkę, blisko związaną z Gruzijnskim Marzeniem³⁶. Prezydent próbował uspokoić sytuację, apelując do rodaków, żeby w głosowaniu nie kierowali się ostatnimi wydarzeniami. Ostrzegał, również, że rządy Iwaniszwiliego grożą powrotem do przeszłości³⁷.

Analizując wybory w 2012 roku, nie można zapominać o czynnikach zewnętrznych, które odgrywały bardzo ważną rolę w czasie kampanii wyborczej. Gra toczyła się o kierunek polityki zagranicznej Gruzji, który w wypadku zwycięstwa Saakaszwilego, pozostałby niezmienny. Z wizytą w Tbilisi byli przywódcy Bułgarii, Rumunii, Litwy, Łotwy oraz sekretarz generalny NATO Anders Fogh Rasmussen. Cele ich wizyty był dwójakie, z jednej strony dążyli oni do zagwarantowania, że wybory parlamentarne będą przeprowadzone w uczciwy sposób, z drugiej była to czysto polityczna manifestacja poparcia dla Saakaszwilego. Zachodni politycy widzieli w nim wielkiego reformatora i zwolennika demokracji, jak również byli przekonani, że jego pozostanie przy władzy, zaowocuje dalszą współpracą z państwami zachodnimi i nie zagrazi gazociągom i ropociągom na terytorium kraju³⁸. Omawiając rolę czynników zewnętrznych, nie można zapominać o rosyjskich ćwiczeniach „Kaukaz 2012”, których termin przeprowadzenia zbiegł się z datą wyborów. Te największe od lat manewry, stworzyły napięcie w regionie. Niektórzy autorzy sugerowali, że Moskwa planuje wkroczyć do Gruzji, jeśli Saakaszwili wygra³⁹. Wprawdzie wymienione hipotezy, nie potwierdziły się, ale w czasie przedwyborczym, do Gruzji przeniknęły zbrojne grupy Dagestańczyków. O wzmożonej aktywności na granicy, informowała misja obserwacyjna Unii Europejskiej w regionie. W ten sposób, Rosja starała się wpłynąć na wynik wyborów⁴⁰.

³⁵ S. E. Cornell, *Georgia's Prison Abuse Scandal And Its Implications*, www.cacianalyst.org/?q=node/5837, data dostępu 14.02.2013.

³⁶ P. Fugacz, *Geopolityczna zmiana w Gruzji*, „Stosunki Międzynarodowe”, nr 75-76, 2012, s. 31.

³⁷ S. Walker, *Prison abuse scandal rocks Georgia election*, www.independent.co.uk/news/world/europe/prison-abuse-scandal-rocks-georgia-election-8157396.html, data dostępu 17.02.2013.

³⁸ L. Mitchel, *op. cit.*, s. 76.

³⁹ Szerzej na ten temat patrz: P. Felgenhauer, *The Russian Military Has an Action Plan Involving Georgia if Iran Is Attacked*, www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=39228; A. Kozłowski, *Czy będzie nowa wojna na Kaukazie?*, „Stosunki Międzynarodowe”, nr 73-74, 2012.

⁴⁰ P. A. Maciążek, *Maciążek: Misja Obserwacyjna Unii Europejskiej w Gruzji: Rosja rozbudowuje swoje siły na „granicy” gruzińsko- osetyjskiej*, www.politykawschodnia.pl/index.php/2012/09/24/maciazek

Według oficjalnych danych, podanych przez Gruzijną Komisję Wyborczą, frekwencja wyborcza wyniosła 61%, co jest najwyższą wartością, na przestrzeni ostatnich 20 lat⁴¹. Pokazało to, coraz większe zaangażowanie społeczeństwa w sprawy polityczne kraju, jak również determinację osób do zmiany władzy.

Gruzinijskie Marzenie zdobyło 54,97%, co dało 44 miejsca w parlamencie z ordynacji proporcjonalnej oraz dodatkowe 41 miejsc z ordynacji większościowej. Zjednoczony Ruch Narodowy uzyskał 40,34%, co dało mu 33 miejsca z ordynacji proporcjonalnej oraz dodatkowe 32 miejsca z ordynacji większościowej⁴². ZRN wygrało w prawie wszystkich okręgach na południu kraju, gdzie mieszkają duże skupiska mniejszości azerskiej i armeńskiej, tradycyjnie głosujące na sprawujących władzę. Gruzinijskie Marzenie odniosło przeważające zwycięstwo w większych miastach oraz stolicy kraju⁴³. Wynikało to m.in. z faktu, iż w większych metropoliach, mieszkańcy mieli dostęp do wielu kanałów telewizyjnych, gdzie mogli obejrzeć spoty wyborcze opozycji. Na wsiach oraz w mniejszych miasteczkach, dostęp był ograniczony do rządowych kanałów. Wynik ten był zaskakujący biorąc pod uwagę, rezultaty sondaży przedwyborczych, w których to partia Saakaszwilego wygrywała dość znacznie, różnicą nawet 20%⁴⁴. Różnicę tłumaczy się faktem, że wiele osób było niezdecydowanych, aż do ostatniej chwili, na kogo oddać głos. Głowa państwa w oficjalnym wystąpieniu przyznała się do porażki swojego ugrupowania i pogratulowała Gruzinijskiemu Marzeniu zwycięstwa⁴⁵.

Inne partie nie weszły do parlamentu. Partia Iwaniszwilego odniosła zdecydowane zwycięstwo, jednakże do pełni sukcesu zabrakło konstytucyjnej większości, która pozwoliłaby na natychmiastową zmianę systemu na parlamentarno-gabinetowy i w konsekwencji odwołanie prezydenta Saakaszwilego⁴⁶.

misja-obszerwacyjna-unii-europejskiej-w-gruzji-rosja-rozbudowuje-swoje-sily-na-granicy-gruzinsko-osetyjskiej/, data dostępu 17.02.2013.

⁴¹ Central Election Commission of Georgia, *Summary Protocol of the Elections of the Parliament of Georgia*, www.cesko.ge/files/2012/SUMMARY_PROTOCOL_2012.pdf, data dostępu 16.02.2013.

⁴² *Georgian Parliament election results*, www.results.cec.gov.ge/index.html, data dostępu 14.02.2013.

⁴³ D. Sichinava, *Shades of Red and Blue – Regional Characteristics of Georgia's 2012 Parliamentary Elections*, "Caucasus Analytical Digest", No. 43, 15.10.2012, s. 8.

⁴⁴ G. Kldiashvili, *The President in Opposition: Georgia's 2012 Parliamentary Elections*, "Caucasus Analytical Digest", No. 43, 15.10.2012, s. 2.

⁴⁵ L. Harding, M. Elder, *Georgia's president Saakashvili concedes election defeat*, www.guardian.co.uk/world/2012/oct/02/georgia-president-saakashvili-election-defeat, data dostępu 16.02.2013.

⁴⁶ M. Corso, *Georgia: Could the Georgian Dream Turn Into a Nightmare?*, www.eurasianet.org/node/65996, data dostępu 17.02.2013.

Niezwykle istotna była ocena zagranicznych obserwatorów wyborów, którzy przyjechali do Gruzji w rekordowej liczbie 1700 osób. Wstępna ocena przedstawicieli Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, wskazywała na szereg zaniedbań i utrudnień, głównie w fazie przedwyborczej. Wskazywano tutaj na przypadki zastraszzeń, nierówny dostęp do mediów oraz niejasności w finansowaniu partii. Obserwatorzy wytknęli też, że większość aresztowanych demonstrantów była zwolennikami Gruzińskiego Marzenia. Z drugiej jednak strony, zwracano uwagę, że dzień wyborów przebiegał pokojowo bez żadnych problemów. Chwalono również zaangażowanie obywateli w kampanię przedwyborczą, poprzez udział w masowych demonstracjach. Generalnie, mimo zastrzeżeń, wybory zostały określone, jako demokratyczne i zgodne ze standardami OBWE i Rady Europy. Co najważniejsze, według tych dwóch organizacji międzynarodowych, odzwierciedlały wolę wyborców⁴⁷. Podobne komentarze padły ze strony przedstawicieli Unii Europejskiej, Stanów Zjednoczonych oraz Rosji⁴⁸. Jednakże dość znaczącym uchybieniem demokratycznej procedury wyborczej, była próba zastraszenia liczących głosy w okręgach, w których zwycięstwo odniosła partia Saakaszwilego. Zwolennicy Gruzińskiego Marzenia, próbowali wpłynąć na ostateczny rezultat, co spotkało się z krytyką ze strony zachodnich obserwatorów. Apele Iwaniszwilego przyniosły rezultat i jego zwolennicy powstrzymali się od tego rodzaju działań⁴⁹.

Wynik wyborów był zaskakujący dla większości obserwatorów, w świetle przedwyborczych sondaży, zwycięstwo z dość dużą przewagą nad opozycję miała odnieść partia obecnego prezydenta Gruzji. Nie tylko sondaże przemawiały na korzyść Zjednoczonego Ruchu Narodowego, ale również zdecydowana przewaga w dostępie do mediów i aparatu administracyjnego państwa. Jednakże, partia Saakaszwilego przegrała, a na jej porażkę złożyło się wiele czynników. Jednym z nich jest zmęczenie Gruzinów rządami prezydenta, który sprawował władzę nieprzerwanie 8 lat. W szczególności, jeśli weźmie się pod uwagę autorytarny sposób sprawowania władzy przez Saakaszwilego. Pojawienie się atrakcyjnej alternatywny

⁴⁷ Szerzej na ten temat patrz: *International Election Observation, Georgia – Parliamentary Elections, 1 October 2012. Statement of Preliminary Findings and Conclusions.*

⁴⁸ Szerzej na ten temat patrz: Rosyjskie stanowisko wobec wyborów: *Statement By Mr. Andrey Kelin, Permanent Representative Of The Russian Federation, At The 925th Meeting Of The Osce Permanent Council. Regarding the parliamentary elections in Georgia.*; Amerykańskie stanowisko wobec wyborów: *United States Mission to the OSCE Statement on Parliamentary Elections in Georgia.*

⁴⁹ *Central Electoral Commission, "Briefing of the CEC Chair,"* October 3, 2012 "Briefing at the CEC," October 4, 2012.

w postaci Gruzjińskiego Marzenia sprawiło, że wielu z nich opowiedziało się za zmianami. Społeczeństwo miało też dosyć wzrastającego monopolu władzy, tłumaczonego zagrożeniem ze strony Rosji. Gruzini mieli dość pustej rządowej retoryki oraz braku dostępu do niezależnych mediów⁵⁰.

Drugim znacznie poważniejszym problemem był kryzys gospodarczy oraz nieudane reformy administracyjne. Gruzini wciąż cierpią na wysokie bezrobocie, a wskaźnik biedy pozostaje na wysokim poziomie – ponad 150 tys. osób żyje w skrajnej biedzie⁵¹. Tylko niewielka część społeczeństwa skorzystała z reform przeprowadzonych przez Saakaszwiliego, głównie wielkie rodziny biznesowe, powiązane z nim. Reszta w Iwaniszwilim widziała osobę, która jest w stanie zmienić ich los, pamiętając o jego charytatywnej działalności w przeszłości. Reformy administracyjne, przyczyniły się do zmniejszenia przestępczości, ale jednocześnie doprowadziły do bezkarności sił policyjnych, jak również do sytuacji, w której sądy orzekały winę w 90% przypadków⁵².

Trzecim ważnym powodem jest to, że po raz pierwszy w wyborach pojawił się prawdziwy przeciwnik dla partii Saakaszwiliego. Jego polityczny oponent, zjednoczył opozycję, która mimo organizowania wielkich marszów, przeciwko prezydentowi nie potrafiła, wcześniej stworzyć jednej partii zdolnej do rzucenia wyzwania ZRN. Co więcej, łatwiej było przeciwdziałać małym, słabym opozycyjnym ugrupowaniom, niż przeciwko jednemu większemu i silniejszemu. Bardzo ważnym czynnikiem, były też ogromne pieniądze Iwaniszwiliego, które pozwoliły mu na przeprowadzenie wszechstronnej kampanii wyborczej na terenie całego kraju⁵³.

Czwarty powód był związany z zagrożeniem rosyjskim. Coroczne ćwiczenia organizowane przez Moskwę, przywodziły na myśl Gruzinom sierpień 2008 roku. Obawy były podsycane przez Saakaszwiliego, który tłumaczył wszystkie represyjne posunięcia w polityce wewnętrznej, zagrożeniem ze strony Rosji. Mimo, iż ćwiczenia „Kaukaz 2012”, zorganizowane przez Rosjan, były jednymi z największych, nie przekonały Gruzinów, żeby głosować na Zjednoczony Ruch Narodowy,

⁵⁰ P. Goble, *The Vote in Georgia: Why Saakashvili Lost, Why Ivanishvili Won, and What This Means for the Future*, www.jamestown.org/programs/edm/single/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=39927&cHash=99320ba88f88845e78d871d0dbbd4504, data dostępu 17.02.2013.

⁵¹ G. Kldiashvili, *op. cit.*, s. 4.

⁵² L. Mitchell, *op. cit.*, s. 77.

⁵³ D. Sindelar, *Saakashvili Regime Loses Some Luster, Faces A Tough Challenger*, www.rferl.org/content/saakashvili-regime-loses-some-luster-faces-a-tough-challenger/24724419.html, data dostępu 17.02.2013.

który miałby ich ochronić przed zagrożeniem. Ludność miała dosyć represji, ograniczonego dostępu do mediów tłumaczonych zagrożeniem militarnym ze strony Moskwy.

Piątym i wydaje się, że decydującym czynnikiem było opublikowanie taśm, obrazujących tortury oraz wykorzystywanie seksualne więźniów. Mimo iż sprawa dotyczyła tylko jednego więzienia, to większość obserwatorów nie miała wątpliwości, że problem ten dotyczy również innych placówek⁵⁴. Ujawnienie skandalicznej sytuacji w gruzińskim więziennictwie było kroplą, która przełamała czarę goryczy, wobec rządzącej ekipy. Potwierdzało to obraz reżimu Saakaszwilego, kreślonego przez opozycję, jako autorytarnego i łamiącego prawa człowieka. Jego reputacja, jako obrońcy demokracji i osoby walczącej z korupcją legła w gruzach. Próby naprawy sytuacji, dokonane przed rząd, włączając w to dymisje ministrów były zbyt późne⁵⁵. Obrazy torturowanych więźniów były całkowitym zaprzeczeniem idei Gruzji, jako „łatarni demokracji”⁵⁶ w regionie, jak również przypominały najgorsze sowieckie czasy. Badania przeprowadzone przez „National Democratic Institute” pokazały, że taśmy wpłynęły na stanowisko opinii publicznej⁵⁷.

Wybory parlamentarne z 2012 roku, były wydarzeniem, które po raz kolejny uczyniły z małego kraju nad Morzem Czarnym, główny temat serwisów informacyjnych na całym świecie. Oczy rekordowej liczby obserwatorów międzynarodowych, skupione były na Tbilisi, a wyników elekcji oczekiwano nie tylko w Gruzji, ale również w Moskwie, Brukseli i Waszyngtonie. Można stanowczo stwierdzić, że były one przełomowym wydarzeniem w historii tego kraju. Prozachodni kurs, który obrało państwo, po „rewolucji róż” z 2003 roku, przyniósł owoce 9 lat później, w postaci pierwszych w pełni demokratycznych wyborów. Paradoksem jest, że osoba, która te reformy zapoczątkowała i bez której, kraj nie znajdowałby się w obecnej sytuacji, wybory te przegrała. Obserwując sposób przekazywania władzy w Gruzji, widzimy znaczący postęp. W 1992 roku, pierwszy gruziński prezydent Zwiad Gamsachurdia, został obalony w krwawym przewrocie, w 2003 roku Szewardnadze ustąpił ze stanowiska pod naciskiem protestujących, w 2012 roku zmiana władzy dokonała się

⁵⁴ Więcej na ten temat patrz: raport Departamentu Stanu na temat praw człowieka, www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/humanrightsreport/index.htm#wrapper.

⁵⁵ N. Nilsson, S. E. Cornell, *Prospects And Pitfalls After Georgia's Elections*, www.cacianalyst.org/?q=node/5849, data dostępu 14.02.2013.

⁵⁶ Sformułowanie użyte przez amerykańskiego prezydenta Georga W. Busha, podczas jego wizyty w Gruzji. Więcej na ten temat patrz: G. Bush, *Kluczowe Decyzje*, Warszawa 2011, s. 463-513.

⁵⁷ J. Nichol, *op. cit.*, s. 6.

już w sposób demokratyczny. Pokazuje to, mimo wszystko, postępową drogę na której znajduje się Gruzja.

Niepokojącym faktem były jednak aresztowania przeciwników politycznych, nowo wybranej ekipy. Działania wymierzone w ludzi związanych z obecnym prezydentem Gruzji, były dalekie od standardów demokratycznych. Rodzi to obawy, czy kraj nie zejdzie z obranej drogi. Samuel Huntington twierdził, że do skonsolidowania demokracji, potrzebny jest test dwóch zmian ekip rządzących⁵⁸. Zachowanie Iwaniszwiliego po wyborach, każde wątpić czy Gruzja go przejdzie. Istotną rolę, mają tu do odegrania politycy zachodnioeuropejscy, którzy wcześniej byli zdolni wymusić na Saakaszwiliim przeprowadzenie uczciwych wyborów. Teraz ich rola jest podobna, ponieważ powinni postawić jasny warunek, uzależniając dalszą integrację z zachodnimi strukturami i pomoc gospodarczą, od przestrzegania demokratycznych reguł przez reżim Iwaniszwiliego.

⁵⁸ S. Huntington, *Trzecia fala demokratyzacji*, Warszawa 1995, s. 268-269.